

мування. А це дає додаткові стимули різним напрямам економічної науки.

Можна говорити також про взаємопроникнення у застосуванні інструментарію різних гілок економічних наук та ширше використання принципів математичного моделювання як методологічної бази, а також про розвиток інструментарію математичного моделювання на підґрунті досягнень інших гілок економічної науки. Це принципово важливо, бо у протилежному випадку занепадуть різні форми міждисциплінарного діалогу, збіднуються економічна наука та освіта в Україні.

Застосування методології та інструментарію економіко-математичного моделювання не вичерпується лише вузько прикладним аспектом, більше того, воно відіграє синтезуючу роль в уточненні та систематизації концептуальних положень економічної науки, у розбудові елементів мови теоретичної економіки та правил оперування ними. Економіко-математичні методи і моделі фактично стали системоутвірною складовою щодо формування і розвитку парадигми сучасної економіки. У цій якості вони мають величезне значення для структуризації економічного світогляду.

Тому, на нашу думку, щоб Україна не була в числі останніх, необхідно, щоб наші випускники оволоділи методологією та інструментарієм математичного моделювання та управління у широкому спектрі економічних проблем. Для цього потрібно, щоб на кожному році навчання вивчалась хоча б одна з циклу економіко-математичних дисциплін.

В. В. Вітлінський, д-р екон. наук, професор,
Ю. В. Коляда, канд. техн. наук, доцент,
І. В. Юн, здобувач
кафедри економіко-математичних методів

СИНЕРГЕТИЧНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ НОВІТНЬОГО ЕКОНОМІСТА

Традиційна університетська економічна освіта має доповнюватись знаннями синергетики, її принципів та можливостей. Такий заклик слід розцінювати як своєрідну реакцію на запити економічного сьогодення і майбуття будь-якого суспільства зокрема перехідного періоду, в якому спостерігаються надзвичайно різноманітні явища досить складного характеру.

Економічна система, володіючи різноманітними органічно пов'язаними своїми елементами, об'єднання яких мають гетерогенні

виробничі зв'язки синтезної дії, претендує на визначення надскладної серед відомих прикладів біологічних чи неживої природи. Між іншим, не тільки минуле економічного буття визначає його теперішній стан, а також невідоме майбутнє як атрактор. Якраз синергетика займається виявом закономірностей процесів самоорганізації складних та надскладних дисипативних (що втрачають своє енергію) систем, незалежно від їх походження. Цілком природньо сприймається, що аналіз економіки як складної та надскладної системи виходить за межі монодисциплінарного підходу, бо відчувається обмеженість вивчення.

Як ніколи, спостерігається потреба нового міждисциплінарного інструментарію економічних досліджень. Ним виступає синергетика, її парадигма, результати якої адаптуються до економічної проблематики в цілому, не тільки у вигляді окремо взятих застосувань деяких положень. Таким чином, синергетична парадигма має явити собою новий світоглядний фундамент економістів, на якому створюватиметься нова методологія економічного наукового пошуку, новітній стиль економічного наукового мислення, виходячи за традиційні рамки класичної економічної науки. Саме завдяки особливостям (прискорений і складний характер еволюційних процесів, їх нерівноважність, нестійкість, дисипативність тощо) сучасної економічної епохи відбувається актуалізація синергетичної парадигми в дослідженнях.

В світовій науковій літературі* (В. Б. Занг. Синергетическая экономика. Время и перемены в нелинейной экономической теории: Пер. с англ. — М.: Мир, 1999; англ. — 1991) з'явилося поняття «синергетична економіка», за яким криється полідисциплінарний характер математичних знань, засвоєння яких трансформується в потужний апарат досліджень багатьох економічних проблем, належного пояснення їх природи та наслідків. Перед гуманітаріями, а саме до них традиційно відносять економічний загаль, з'являється певний психологічний бар'єр, викликаний усталеною практикою математичної підготовки сучасного економіста.

Окрім цього, спостерігається насторожене сприйняття, якщо не приховане ігнорування, економічним загальом математичних дисциплін, бо останні викликають у них певного роду труднощі. Частково такий стан зумовлюється тим, що результати економічних досліджень головним чином ідеографічні. Але сьогодні і

---

* цілком слушно поставити питання: «На скільки ймовірна поява подібної книги в нашому економічному середовищі; серед діючого економічного загалу?»

день завтрашній вимагають зламати таку тенденцію і перейти на якісно новий рівень викладення не тільки класичних розділів вищої математики, оскільки потрібно вже тепер знайомити студентів-економістів з деякими новими математичними розділами, наприклад, теорією катастроф, стійкістю і біфуркацією розв'язків моделей тощо. Зрозуміло, що таке під силу тільки кафедрі економіко-математичних методів (ЕММ), щоб уникнути зайвої складності при викладенні теоретичних результатів, з одного боку, і надати економічній доцільності матеріалові для сприйняття аудиторією, з іншого боку.

Саме на викладачеві кафедри ЕММ лежить значна відповідальність, який повинен, засвоївши гаму потрібних знань (систематично сам навчаючись) різноманітного характеру, безпомилково сформулювати систему цінностей (чому навчати) на множині шляхів реалізації (серед широкого спектру можливостей) та донести їх до студента (як навчати). Без сумніву, потрібна своєрідна новітня технологія педагогічної діяльності і навіть майстерності, де має враховуватись раптово відкрите майбутнє, що твориться, на відміну від класичного варіанту «причина-наслідок». Вибір певних поглядів, цінностей тощо в контексті новітнього навчання носить полібіфуркаційний характер. Вплив педагога відображається синергетичною домінантою, виключаючи монолог. Слід пам'ятати про неухильно зростаючий інформаційний об'єм мислення, на фоні якого відбувається пізнання динаміки економічного буття.

Н. В. Власенко, канд. екон. наук, ст. викл. кафедри політичної економії обліково-економічних факультетів

ПОСТІНДУСТРІАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ТА ВИЩА ОСВІТА

Сучасні тенденції розвитку суспільства характеризуються наступними визначальними особливостями: по-перше, переходом від природно-історичного до соціокультурного типу розвитку, заснованого не на запереченні заперечення, знятті, а на співіснуванні «старих» та «нових» форм у єдиному просторі та часі, багатомірності та самоцінності усіх утворень; по-друге, неврівноваженістю, альтернативним та багатоманітним характером розвитку, що зумовлене переважанням змінності над стійкістю. В суспільстві, де інформація та знання стають домінуючим ресурсом,